

Barbara Zając

Securitas Rei Publicae. Aspekty polityki bezpieczeństwa państwa w mennictwie Cesarstwa Rzymskiego

Jednym z najważniejszych paradygmatów zapewniających przetrwanie danego społeczeństwa jest bezpieczeństwo. Dzięki niemu człowiek ma możliwość poprawnego funkcjonowania i rozwoju. Bezpieczeństwo przenika każdą sferę ludzkiego życia i odnosi się do wszystkich środowisk z nim związanych¹. W dzisiejszych czasach bezpieczeństwo jednostki jest konsekwencją działań politycznych większego organizmu, jakim jest państwo. Wszelka podejmowana aktywność ma odzwierciedlenie w rzeczywistości danego społeczeństwa, wpływając na jego dalszy rozwój².

Grupy społeczne od samego początku ulegały przekształceniom, które wpłynęły na możliwość rozwoju aktywności politycznej, określając przy tym charakter bezpieczeństwa. Wszelkie podejmowane działania uwzględniające przestrzeń społeczną, gospodarczą czy polityczną, miały na względzie stworzenie lub podtrzymanie ładu, pokoju i stabilizacji państwa³. Władza społeczna była podstawową strukturą, która mogła używać różnych środków, by wywołać zamierzone efekty⁴ oraz przekazać kreowane przez siebie prawa i wartości. Już w czasach antycznych zdawano sobie sprawę z wagi poszczególnych idei czy stanów. Są to do dziś pojęcia aktualne, powszechne i ważne. Wyznaczają kanony pomyślności i potrzeb każdego człowieka. Stanowią wartości nadrzędne i ponadczasowe, stąd ich szczególne akcentowanie, zwłaszcza na monetach okresu Cesarstwa Rzymskiego⁵. Poczucie bezpieczeństwa było szczególnie podkreślane w czasach niepewnych, gwałtownych, często w okresach uzurpacji. Z drugiej strony wartość ta pojawia się w programach ideologicznych cesarzy jako podstawa dla społeczeństwa, opierająca się na pozycji danego władcy, jego dominacji jako sukcesora, protektora ludu rzymskiego⁶.

W prawie rzymskim zawarto wiele sformułowań odnoszących się do nadrzędnej roli bezpieczeństwa państwa. Jego istota kształtowała się wraz z rozwojem Cesarstwa Rzymskiego, normując tym samym podstawę życia prywatnego i publicznego, choć należy podkreślić, iż szczególną pozycję zajmowało *ius privatum*⁷. Problematyka ogólnej kategorii struktury ustrojowej podlegała prawu publicznemu, o którym wspominają w swych dziełach Cynceron i Ulpian⁸. Poszczególne casusy traktujące bezpośrednio o ochronie bezpieczeństwa państwa moż-

¹ Wstęp w: *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne wobec wyzwań współczesnego świata. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniu 21 października 1999 r.*, L. Kanarski, B. Rokicki, J. Świniarski (red.), Warszawa 2000, s. 5.

² J. Gryz, *Bezpieczeństwo państwa. Władza-polityka-strategia*, Warszawa 2013, s. 7.

³ Tamże, s. 17–20.

⁴ K. Pałeczki, *Wprowadzenie do normatywnej teorii władzy politycznej*, w: *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, B. Szmulik, M. Żmigrodzki (red.), Lublin 2006, s. 183.

⁵ L. Morawiecki, *Propagandowe aspekty mennictwa starożytnego*, „Wiadomości Numizmatyczne” 1980, nr 24, s. 1–21; A. Wallace-Hadrill, *The Emperor and His Virtues*. „Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte” 1981, t. 30, nr 3, s. 298–323.

⁶ U.W. Gottschall, *Securitas*, w: *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC) VII*, Zürich/München 1997, s. 1090–1093.

⁷ K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1999, s. 28, 34.

⁸ M. Kuryłowicz, *Prawo Rzymskie. Historia, tradycja, współczesność*, Lublin 2003, s. 38; W. Wołodkiewicz, M. Zablocka, *Prawo Rzymskie. Instytucje*, Warszawa 2000, s. 21–22.

na znaleźć między innymi w Prawie XII Tablic (według przekazu Marcjana) czy w późniejszych aktach normatywnych wydawanych przez cesarzy⁹. Wszelkiego rodzaju zamachy uderzające w społeczeństwo lub władcę, zwane w okresie Republiki przestępstwami *perduellio* (chodzi o gwałtowne wystąpienia przeciwko władzy – przyp. red.), były surowo karane, nawet śmiercią. Późniejsze zbrodnie obrazy majestatu, czynów przeciwko ludowi rzymskiemu, określano terminem *crimen maiestatis*. W tym znaczeniu ponoszono karę za wszelkie działania, nawet religijne, które naruszały dobro i bezpieczeństwo państwa¹⁰. *Salus rei publicae suprema lex esto* – to znaczy: dobro Rzeczypospolitej powinno być najwyższym prawem¹¹. W przypadku przepisów obowiązujących na terenie Cesarstwa Rzymskiego, a także polityki bezpieczeństwa całego organu państwowego, należy pamiętać o pewnym zjawisku, które komplikuje nieco kwestię ustawodawstwa. Mianowicie, ekspansja rzymska uniemożliwiała poniekąd upowszechnienie pewnych norm, mając na względzie systemy prawne poszczególnych krajów podbitych. Wdrożenie danych założeń prawa rzymskiego umożliwił edykt *Constitutio Antoniniana*, wydany przez cesarza Karakallę w 212 roku n.e., nadający obywatelstwo wszystkim mieszkańcom Cesarstwa¹². Podstawowym i powszechnie wykorzystywanym narzędziem imperatora była propaganda, która miała za zadanie kształtowanie poglądów i opinii, dzięki którym władca zdobywał poparcie. Odbiorca po przyjęciu właściwej postawy mógł stać się ofiarą manipulacji. Propaganda polityczna miała służyć przede wszystkim umocnieniu pozycji cesarza, wykreowaniu jego najważniejszych przymiotów niezbędnych do sprawowania rządów w państwie¹³. Programy polityczne podkreślające pewne wartości przekazywano za pomocą rzeźby, architektury, malarstwa lub po prostu słowa¹⁴. Z jednej strony wydawałoby się, że największą siłę kreowania opinii publicznej mają wystąpienia, apele i relacje. W rzeczywistości to obraz jest postrzegany jako forma przekazu, która nie kłamie, która jest potwierdzeniem danego zjawiska, w którą odbiorca po prostu wierzy i którą uznaje za prawdziwą. Współczesnym nośnikiem propagandowym są telewizja, prasa i radio¹⁵. W Cesarstwie Rzymskim taką rolę odgrywały monety, które, będąc w obiegu na całym rozległym terytorium państwa rzymskiego, przekazywały program polityczny i ideologię władcy¹⁶.

Początków bicia monet z wizerunkami cnót w mennictwie rzymskim można upatrywać już w okresie Republiki. W czasie rządów Oktawiana Augusta ustalono schemat wyobrażeń na monetach, rezerwując dla portretu cesarskiego awers. Personifikacje pojęć abstrakcyjnych, takich jak pokój (*Pax*), szczęście (*Felicitas*) czy pobożność (*Pietas*), były jednymi z najczęstszych wizerunków ukazywanych na rewersach wielu emisji mo-

⁹ K. Kolańczyk, *Prawo Rzymskie...*, s. 37–39, 41–45.

¹⁰ M. Dyjakowska, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego a rzymskie ustawy o obrazie majestatu*, w: *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w prawie rzymskim*, K. Amiełańczyk, A. Dębski, D. Słapka (red.), Lublin 2010, s. 65–78; A. Dymowski, *Agentes in rebus. Antyczny rodowód współczesnych służb specjalnych*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 8, s. 98–105.

¹¹ M.T. Cynceron (106–43 BC), *O państwie, o prawach, o powimościach, o cnotach*, tłum. W. Kornatowski, Warszawa 1960, 3,3,8.

¹² M. Kuryłowicz, *Prawo Rzymskie...*, s. 44–45.

¹³ J. Wiśnicki, *Propaganda – jej cele i środki*, „Przeгляд Wojsk Lądowych” 2011, nr 5, s. 46–53; M. Grant, *Roman Coins as Propaganda*, „Archaeology 5” 1952, nr 2, s. 79–85; Wallace-Hadrill, *The Emperor...*, s. 298–323.

¹⁴ L. Morawiecki, *Propagandowe aspekty...*, s. 1–21; C.F. Norena, *The Communication of the Emperor's Virtues*, „Journal of Roman Studies” 2001, nr 91, s. 146–168.

¹⁵ J. Wiśnicki, *Propaganda – jej cele...*, s. 46–53.

¹⁶ L. Morawiecki, *Propagandowe aspekty...*, s. 1–21; M. Grant, *Roman Coins as ...*, s. 79–85.

netarnych. Taką wartością było również bezpieczeństwo. Należy podkreślić, że cnoty były często odzwierciedleniem programu politycznego władcy, stanowiąc skuteczny, wzajemnie uzupełniający się element propagandy¹⁷.

W mennictwie Cesarstwa Rzymskiego motyw *Securitas* był wykorzystywany od czasów Nerona, ostatniego z cesarzy dynastii julijsko-klaudyjskiej. Pierwotnym nośnikiem informacji przekazującym ideę stabilizacji i pokoju była *Salus*¹⁸, określana jako pierwsze uosobienie wszelkiego rodzaju bezpieczeństwa¹⁹. Jej znaczenie w kulturze rzymskiej wiązało się z życiem politycznym Imperium. W okresie Cesarstwa postrzegano ją jako patronkę zdrowia i pomyślności, również bezpośrednio powiązaną z polityką państwa²⁰. Uważa się, iż pierwsze emisje z legendą ściśle odnoszącą się do *Securitas* były inspirowane przez emisje Augusta *Civibus Servatis*, na których *Salus* ukazywano najczęściej jako boginię siedzącą na tronie (często przed ołtarzem), podpierającą głowę i trzymającą berło²¹. Późniejsze emisje odwzorowują tenże wizerunek, z czasem wzbogacając przedstawienie o dodatkowe atrybuty lub zmieniając pozycję, w jakiej ukazywano personifikację. Po raz pierwszy motyw *Securitas* pojawia się na dupondiusach²² Nerona z 63–64 r. Brązowe monety o wartości 1/8 denara z legendą „SECVRITAS AVGVSTI SC”, z mennic w Rzymie i Lugdunum, miały odnosić się do pokoju i stabilizacji „przywróconej” przez Nerona ludowi rzymskiemu²³, w szczególności po pożarze Rzymu w 64 r. W roku 65 wykryto przygotowywany zamach na życie cesarza. Kreowana wartość podkreślała troskę o bezpieczeństwo władcy, równoważną w tym czasie ze stabilizacją i pomyślnością państwa rzymskiego.

Typ *Securitas* był częstym motywem na emisjach kolejnych władców, akcentowanym przede wszystkim w okresach destabilizacji politycznej, jak w „roku czterech cesarzy” (68–69 r. n.e.) lub w tzw. okresie anarchii (238–284 r. n.e.). Ikonografia na monetach bywała zmienna i nie raz przedstawiała boginię w postawie siedzącej na tronie lub opierającej się o kolumnę – podobnie jak przedstawienia *Salus*. Motyw ten lansowano w czasach Flawiuszy (69–96 r. n.e.), Antoninów (96–192 r. n.e.) i Sewerów (192–235 r. n.e.). Podczas ich rządów kreowana idea *Securitas* niejednokrotnie podkreślała rzeczywistą sytuację polityczną. Kryzys w latach 238–284 wpłynął na skrajną ruinę państwa, a lansowane wartości stanowiły pozorne i złudne odbicie rzeczywistości²⁴. W późnym Cesarstwie Rzymskim (284–395 r. n.e.) *Securitas* była jedną z podstawowych wartości kreowanych na monetach, przy czym odchodzono od standardowego wizerunku personifikacji, zastępując ją postacią Wiktorii lub cesarza²⁵.

¹⁷ A. Kunisz, *Numizmatyka Rzymska*, w: *Vademecum Historiaka Starożytnej Grecji i Rzymu*, E. Wipszycka (red.), Warszawa 1985, s. 269–304; C.F. Norena, *The Communication...*, s. 146–168.

¹⁸ W starożytnym Rzymie uznawana za boginię zdrowia; swym znaczeniem odpowiadała po części greckiej Hygei. Jej kult pojawił się już w czasach archaicznych, a rozkwit nastąpił w I wieku, za sprawą Oktawiana Augusta (informacja z pozycji podanej w przypisie 20 – V. Saladino, *Salus*, Zurich–München).

¹⁹ W.C. Green, *Personifications*, w: *The Oxford Classical Dictionary*, Oxford 1961, s. 669–671.

²⁰ V. Saladino, *Salus*, w: *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC) VII*, Zürich–München 1994, s. 656–661.

²¹ W. Kohler, *Securitas*, w: *Enciclopedia dell'Arte Antica VII*, Roma 1965, s. 151.

²² Dupondius – moneta w starożytnym Cesarstwie Rzymskim wprowadzona przez cesarza Oktawiana równa dwóm asom. Przeważnie była bita z orichalcum – stopu miedzi z cynkiem – czyli z mosiądzu.

²³ W. Kohler, *Securitas...*, s. 151.; *The Roman Imperial Coinage*, I.H. Mattingly; E. Sydenham (red.), London 1984, s. 139.

²⁴ M. Jaczynowska, *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 1995, s. 292–293, 297–303; A. Ziółkowski, *Historia Rzymu*, Poznań 2004, s. 508–509.

²⁵ RIC VI, Licinius, Maximinus, Constantine (Siscia) 218a; RIC IX, Valentinian I and Valens (Treveri) 7a, 7b, (Sirmium) 18a, 18b.

Jedno z najciekawszych wyobrażeń umieszczano na monetach Juliana Apostaty, w latach 360–363. Na rewersach ukazywano byka z dwoma gwiazdami, nawiązującego do kultów pogańskich oraz polityki cesarza względem chrześcijan²⁶. Dzięki legendzie wskazującej na dany aspekt wiadomo, jaką wartość propagował wśród społeczeństwa władca²⁷. *Securitas* ukazywano zazwyczaj z takimi atrybutami, jak berło, nagroda za męstwo, patera, glob czy róg obfitości. Czasem trzymała wieńce – palmowy lub oliwny. Przyglądając się innym personifikacjom, można stwierdzić pewne podobieństwa. Stąd legenda odnosząca się bezpośrednio do danej wartości ułatwiała jej identyfikację. Inskrypcje na monetach odnosiły się do bezpieczeństwa cesarza (cesarzy) („AVGVSTI” lub „AVGVSTORVM”), świata („ORBIS”), bezpieczeństwa ludu rzymskiego („PVBLICA”, „POPVLI ROMANI”), czasów („TEMPORVM”), Imperium („IMPERII”), wieków („SAECVLI”) czy wieczności („PERPETVA”)²⁸. *Securitas* występowała na nominałach o różnej wartości. Szczególnie akcentowano tę ideę w czasach gwałtownych zmian na tronie Cesarstwa Rzymskiego. Wtedy podkreśleniu znaczenia bezpieczeństwa często towarzyszył nominał ważny, bity ze złota lub srebra²⁹.

Emisje monetarne z legendą ściśle odnoszącą się do bezpieczeństwa państwa – „SECVRITAS REI PVBLICAE” – zaczęto bić około 317 r. n.e. w Trewirze, za czasów Konstantyna Wielkiego i Licyniusza II³⁰. Od rządów Dioklecjana w 284 r. nastąpiła gruntowna przebudowa systemu ustrojowego, niezwykle potrzebna po okresie wojen i uzurpacji w III w. Państwo jako struktura podzielona pomiędzy czterech cesarzy zapewniało poprawny rozwój i funkcjonowanie społeczeństwa³¹. Monety z personifikacją bezpieczeństwa podkreślały nadrzędną wartość nowej, pokojowej sytuacji politycznej. Bito złote solidy³², brązowe follisy³³, a także medaliony opatrzone inskrypcją odnoszącą się do stabilizacji w Cesarstwie Rzymskim³⁴. Legendy cechowały schematyzm i małe zróżnicowanie. Wytworzenie stereotypu idei bezpieczeństwa łączonej tylko z państwem mogło jednak stać się „gotowym sposobem myślenia”, powielanym na wielu emisjach, który efektywnie oddziaływał na odbiorcę. Przyczyniło się to do uogólnienia i zawężenia wartości, ale stało się normą wręcz niepoddającą się przekształceniu i zmianie. Przypatrując się dzisiejszym realiom³⁵, należy stwierdzić, że tego typu propaganda mogła być niezwykle skuteczna wśród społeczeństwa rzymskiego. Ponadto w okresie późnego Cesarstwa,

²⁶ RIC VIII, Julian Augustus (Lyon) 236–239; F.D. Gilliard, *Notes on the coinage of Julian the Apostate*, „The Journal of Roman Studies” 1964, nr 54, s. 135–141.

²⁷ *Roman Imperial Coinage VIII*, C.H.V. Sutherland, R.A.G. Carson (red.), London 1981, s. 175; D. Shotton, *Roman Historians and the Roman Coinage*, „Greece and Rome” 1978, nr 25, z. 2, s. 156–168.

²⁸ S. W. Stevenson, *Dictionary of Roman Coins*, London 1889 [online], <https://www.forumancientcoins.com/numiswiki/view.asp?key=dictionary%20of%20roman%20coins> [dostęp: 15 XII 2013].

²⁹ L. Morawiecki, *Propagandowe aspekty...*, s. 1–21.

³⁰ *Roman Imperial Coinage VII*, C.H.V. Sutherland, R.A.G. Carson (red.), London 1966, s. 177–178.

³¹ E. Cascio, *The new state of Diocletian and Constantine: from the Tetrarchy to the reunification of the Empire*, w: *Cambridge Ancient History XII: The Crisis of Empire 193–337*, A.K. Bowman, P. Garnsey, A. Cameron (red.), Cambridge 2008, s. 170–183; A. Ziolkowski, *Historia Rzymu*, Poznań 2004, s. 536–537.

³² Solid (łac. *solidus*) – złota moneta rzymska (zastąpiła aureus). Wprowadzona około 308 r. przez Cesarza Rzymskiego Konstantyna I. Ważyła 3,89 grama i odpowiadała 1/72 funta złota. Bita w Cesarstwie Rzymskim, a później w kontynuującym jego tradycje cesarstwie bizantyjskim. Do końca X w. solid był główną monetą handlową Bizancjum, powszechnie nazywany tam *nomisma*. Znana też w szerszym obiegu jako bizant, moneta ta należała do najważniejszych środków płatniczych Europy i krajów Morza Śródziemnego do połowy XI w.

³³ Follis lub folis – późnorzymska moneta z brązu, wznowiona w Bizancjum i mająca późniejsze liczne naśladownictwa oraz pochodne w różnych państwach europejskich i arabskich.

³⁴ *Roman Imperial Coinage VII...*, s. 162, 178, 205.

³⁵ J. Wiśnicki, *Propaganda – jej cele...*, s. 46–53.

w IV wieku, państwu rzymskiemu przypisywano takie wartości, jak „SALVS” (pol. ‘zdrowie’) lub „SPES” (pol. ‘nadzieja’), podkreślając pomyślne wydarzenia, stabilizację i pokój na terenie całego Imperium³⁶. Ikonografia była różnorodna: przedstawiała między innymi *Securitas* w pozycji stojącej, dotykającą głowy i opierającą się o kolumnę lub trzymającą szatę³⁷. Inną kwestią jest identyfikacja i przypisanie wizerunków personifikacji odnoszących się do bezpieczeństwa, zdrowia oraz nadziei portretom kobiecym (członkiniom rodziny cesarskiej) umieszczanym na awersach monet, nadając im wartości z monet³⁸. Ponadto należy wymienić emisje odnoszące się w inskrypcji do stabilności i pokoju państwa, którym towarzyszyły wyobrażenia personifikacji miast Rzymu i Konstantynopola lub przedstawienia panującego w ubraniu konsula, trzymającego mapę i berło w kształcie krzyża. Wizerunki tego typu umieszczano odpowiednio na monetach Joviana z 363 r.³⁹ oraz Teodozjusza II z 416 lub 439 r. Wyobrażenia w tym wypadku były ściśle powiązane z polityką samego władcy. Przekazywały informacje w sposób dwojaki – przez wizerunek i legendę. Przykładowo Teodozjusz II akcentował bezpieczeństwo państwa i niezwykle ważną wówczas politykę religijną⁴⁰.

Polityka bezpieczeństwa państwa w Cesarstwie Rzymskim była w dużej mierze uzależniona od cesarza, a w latach późniejszych również od wojska. Obecnie nad bezpieczeństwem państwa czuwają w naszym kraju premier i prezydent. Na mocy licznych dokumentów uchwalono kompetencje odnoszące się do podstawowych praw i systemu obronności państwa polskiego. Ciągłe monitorowanie i analizowanie zagrożeń, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, dają możliwość szybkiego reagowania i uniknięcia ryzyka utraty stabilności ustrojowej⁴¹. Jak widać, zarządzanie bezpieczeństwem w czasach antycznych i współczesnych różni się, ale stanowi podstawę systemu politycznego każdego organizmu państwowego.

Abstrakt

Bezpieczeństwo państwa jest jedną z najważniejszych wartości, jakie wpływają na rozwój i funkcjonowanie społeczeństwa. Polska polityka jest uzależniona od działań prezydenta i premiera, a także od innych organów monitorujących oraz analizujących zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne, w celu uniknięcia ryzyka utraty stabilności narodowej. W Cesarstwie Rzymskim odpowiedzialność w tej kwestii ponosił panujący cesarz. Podstawowym celem artykułu jest zaprezentowanie polityki bezpieczeństwa na terytorium Rzymu w czasach antycznych, a także omówienie jednego z jej podstawowych nośników, jakim była numizmatyka.

Powszechnie wykorzystywanym narzędziem kształtującym postawy społeczeństwa w Cesarstwie Rzymskim była propaganda, która miała służyć przede wszystkim umocnieniu pozycji władcy, podkreśleniu jego najważniejszych przymiotów niezbędnych do sprawowania rządów w państwie. Współczesnym nośnikiem propagandowym są telewizja, prasa i radio. W państwie rzymskim funkcje te pełniły między innymi monety,

³⁶ *Roman Imperial Coinage VII...*, s. 53–55, 116, 185; M. Grant, *Roman Coins as Propaganda ...*, s. 79–85.

³⁷ Tamże, s. 205, 264.

³⁸ Tamże, s. 53; M. Grant, *Roman Coins as Propaganda...*, s. 79–85.

³⁹ *Roman Imperial Coinage VIII...*, s. 196.

⁴⁰ *Roman Imperial Coinage X*, R.A.G. Carson, J.P.C. Kent, A.M. Burnett (red.), London 1994, s. 74; K. Twardowska, *Rzymski Wschód w latach 395–518*, w: *Świat Rzymski w V wieku*, R. Kosiński, K. Twardowska (red.), Kraków 2010, s. 96–98.

⁴¹ J.R. Zacharski, *Strategia bezpieczeństwa narodowego: podejście zintegrowane*, w: *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski*, J. Gryz (red.), Warszawa 2013, s. 62–84; J. Gryz, *Bezpieczeństwo Państwa...*, s. 229–230.

które, będąc w obiegu na całym, rozległym terytorium państwa rzymskiego, przekazywały program polityczny i ideologię cesarza. Jedną z wartości nadrzędnych często bitych na emisjach władców była *Securitas* (pol. 'bezpieczeństwo'), odnosząca się do stabilizacji i pokoju Cesarstwa Rzymskiego. Pierwsze monety opatrzone wyobrażeniem bezpieczeństwa bito w czasach Nerona, w 63–64 r. n.e. Legendy odzwierciedlające dobrobyt i brak zagrożenia Imperium – „SECVRITAS REI PVBLICAE” – pojawiły się w okresie późnego Cesarstwa, w czasie rządów Konstantyna Wielkiego i Licyniusza II. W IV wieku unormował się nowy porządek ustrojowy, stąd niezbędna do podkreślenia pomyślnych wydarzeń czy pokoju była idea bezpieczeństwa rozpowszechniana przez cesarza.

Zarządzanie bezpieczeństwem w czasach antycznych i we współczesnych realiach ma charakter nieco odmienny, w obu okresach jednak należy podkreślić ponadczasową wartość i znaczenie stabilizacji, dobrobytu oraz pokoju każdego organizmu państwowego. W Cesarstwie Rzymskim jednym z nośników idei bezpieczeństwa były monety, w czasach dzisiejszych natomiast funkcję tę pełnią środki masowego przekazu. Bezpieczeństwo państwa jest jednym z najważniejszych warunków istnienia państwa, stąd jest niezwykle mocno akcentowane m.in. na przedmiotach codziennego użytku.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, Cesarstwo Rzymskie, mennictwo antyczne, propaganda, numizmatyka.

Abstract

Security of state is one of the most important values, which affects the development and society. The security strategy of Poland depends on actions of the president, prime minister and other persons who monitor and investigate internal and external risks so as to avoid any threats to national stability. In the Roman Empire the responsibility for this strategy was resting upon the reigning emperor. The main purpose of this paper is to present ideology the ideology of security in antique Rome and introduce the basic instruments used to archive it, which was numismatics. Propaganda was one of the most popular instrument in the Roman Empire. Without any doubt it was reinforcing the position of the ruler and his most important qualities. Nowadays propaganda is spread by television, press or radio. In the Roman Empire this function was implemented by coins. The images on coins transmitted the whole political programs and emperors' ideologies were transmitted. One of the overarching and very popular values struck on the monetary emissions was *Securitas*, which was related to the stability and peace of Roman Empire. First coins with image personifying security were struck during the reign of Nero, in AD 63/64. Legends directly related to prosperity of the Empire – *SECVRITAS REI PVBLICAE* – appeared in Late Roman Empire, during the reign of Constantine the Great and Licinius II. In 4th century a new constitutional order was introduced. Therefore it was very important and vital for the state to emphasize the happy events or peace through the idea, widely spread by emperor.

Management of security in antique times and modern reality differ in nature. Nevertheless, in both periods the timeless values and stability should be emphasized along with prosperity and peace. In the Roman Empire one of the instruments were coins, in our times this function is being played by the mass media. Undoubtedly, the security of state is one of the most important attributes, which ought to be widely seen in both: ancient and modern times.

Key words: security, Roman Empire, ancient coinage, propaganda, numismatics.